

nők azokat. Elég, ha csupán Boleráz agglagényi élményeire: a két nem viszonyának elidegenedésére, „eldologiasodására”, rutinjellegére, a szerelem, a házasság, a család, barátság, hit, tudás, becsület, hűség stb. fogalmak megkérdőjelezettségére, sőt olykor egyenesen devalválódására gondolunk.

A modern szociológia (Reisman: A magányos tömeg) írta le ezt a jelenséget. A termelés — fogyasztás központú társadalomban már nem a tradíciók, a belső tartás, hanem a „kortárs csoportok elvárása” határozza meg a viselkedést. Ez állandóan változik ugyan, de elég erős is ahhoz, hogy megtorolja azt, aki *nem felel meg* ezeknek az elvárásoknak. Az agglagénynek a Don Juan szerepnek kell megfelelnie. Ezt *várják el* a nők, de a férfiak is cinkos (és cinikus) kacsintásukkal. Boleráz szenved ettől, mert legnemesebb valóját mindig le kell tagadnia futó kapcsolataiban. Csonka emberré válik így, aki félti is, de ugyanakkor heves vágyat is érez, hogy valakivel megossa magányát. Intelligenciája alkalmassá teszi, hogy megfeleljen az elvárásoknak (pl. amikor némettanár létére testnevelést és éneket kell tanítania az ötvenes években), de szenved is tőle.

Amikor az egyik lány teherbe esik, önzése riadtan tiltakozik, és orvos barátjához viszi szerelmét. Elbukik a vizsgán, mert nem tudja, hogy az emberi méltóság egyik titka a tudatosan és *önként* vállalt áldozat a másik emberért. Ez egyben az író kritikája is hőse, ám ha komolyan vesszük a fiktív önéletrajzot — a kritikusé az író felett... A boldogság nem lehet csupán állapot. A regény hőse epikureista élvezet és szépségszeretetében csak a formás combokat, szép gondolatokat, zenét, verset érzékeli, de gyáván visszahőköl a szenvedéstől, kényelme feladásától. Magánnal kell bűnhődnie. De mindig „büntetés” ez? — kérdezi a regény. Nem korunk egyik nagy betegsége is? A termelés — fogyasztás *önmagában* kevés, elsőkélyesítheti az embert, éppen a legértékesebbeket gyötri meg. (*Kriterion, Bukarest, 1971.*)

HORPÁCSI SÁNDOR

